

כניסת שבת: 16:31
יציאת השבת 17:36
לדעת ר"ת: 18:11

אורי וישעי

ד"ת לעילוי נשמת הסבתא מרת מרים ארביב בת עזיזה ז"ל

בית מדרש רב פעלים ע"ש מרן הרב יוסף חיים זי"ע בראשות כב' מו"ר הרב אורי סבן שליט"א
עורך: אלון ארביב ס"ט הערות ניתן לשגר לת"ד 613 נתניה-050-4136465 או בדוא"ל: alon@shtaygen.co.il

דברי תורה כחדשים

הפסוק הראשון בפרשתנו מזכיר את תולדות נח, "אלה תולדות נח", לאחר מכן התורה מתארת בקצרה שהיה "צדיק תמים בדורותיו..." ומיד מזכירים את שלשת בניו "ויולד נח שלשה בנים את שם, את חם ואת יפת". כפי ששמים לב התורה מוסיפה ליד ילד את התוספת "את", "את שם" "את חם" "ואת יפת" למה התוספת? ידוע שבתורה אין מילה מיותרת אלא שזה בא להראות שכל ילד טומן בחובו את המשכיות האדם והבית היהודי, ובודאי כל אדם מצפה שההמשך שלו יהיה כמותו, וכי כל עמלו ויגיעו אינו אלא בשביל בניו. וכידוע שכל אחד "מקווה" לראות את הבן שלו שיהיה ראוי לשמו...

לכך באה התורה ומציינת כל ילד בנפרד באומרה "את שם וכו'". לומר לנו שכל אדם הוא "עולם בפני עצמו", וחלילה לנו לזלזל באף יצור אנוש, ובודאי לא להפוך את בני האדם ל"מספר" או "מותג", אלא כל אחד הוא "נזר הבריאה".

אנשי דור המבול לא ראו זאת בעין נבונה, הם הסתכלו רק על עצמם, "אכול היום כי מחר נמות" ולא היה אכפת להם מהסובבים אותם, לכן הם "נמחקו" מעל "דפי ההיסטוריה", ומי שניצל זה נח, אשר הבין נכונה מהו סוד הבריאה והמשך המין האנושי. וידוע כי "תולדותיהן של צדיקים מעשים טובים" – הצדיקים רואים במעשיהם הטובים כאילו הם בניהם... ובכך מצילים את העולם מחורבנו.

מספרים על היהודי הקדוש מפשיסחה שהיה נוהג לומר: כל אדם רגיל לטעון, כי איננו עמל ויגע אלא בשביל בניו, שיגדלו ויהיו יהודים טובים ובני תורה. כאשר הבנים הללו מתבגרים, שוב אינם נותנים דעתם על עצמם וטוענים אף הם, כי כל עמלם ויגיעם אינו אלא בשביל בניהם. אי לזאת, כבר הייתי תאב לראות את הבן הראוי לשמו...

לפיכך אמר הכתוב: "אלא תולדות נח, נח" – נח לא הזניח את עצמו, כדי לפעול רק בשביל בניו, כי אם ראה גם את עצמו כבן ושקד על עליית עצמו. הוא הוא אשר היה הבן הראוי לשמו, אשר הבין כי גם עליו מוטלת החובה לעבוד את האלוקים. וזהו פירושם של הדברים: "תולדותיהן של צדיקים מעשים טובים" – הצדיקים רואים במעשיהם הטובים כאילו הם בניהם...

תיבה=מילה

"צרה תעשה לתבה" (ו-טז)

"תבה" פירושה: "מילה" שהיא של תורה ותפילה, כמו שהובא בלשון המשנה תיבה זו מילה, ובכדי להנצל ממי המבול של הגשמיות והארציות המציף את העולם, יש צורך לקחת את התיבות שאנו מוציאים אותם בפינו וליישם ברוחניות תורה ותפלה ואז להנצל מכל גזקי העולם.

ופירש הגאון בעל שפת אמת ז"ע את לשון הפסוק "צרה תעשה לתבה" – שתעשה אור למילה, שתבוא כל מילה של תורה ותפילה, היוצאת מפיך, מאירה ובהירה.

שבת מנוחה

נאמר בזהר הקדוש, כי "נח" מרמז על "שבת" (מלשון מנוחה). השבת מהווה גם עוגן-הצלה לאדם מפני מבול העולם. מפליא הדבר, כאשר נוסף את הגימטרייה של "צרה" – מאתיים תשעים וחמש – ל"תבה" – ארבע מאות ושבע – יתקבל יחד המספר של שבע מאות ושנים – כגימטרייה של "שבת". "צרה תעשה לתבה" – כאשר תעשה צרה לתבה, יהיה זה בבחינת שבת, המצילה מפני המבול... (אבני אזל).

אשר יאכל

"ואתה קח לך מכל מאכל אשר יאכל... והיה לך ולהם לאכלה" (ו-כא)

המילים: "אשר יאכל" לכאורה מיותרים הם; וכן, היכן יכול היה נח לשים מלאי ענקי כזה של מזון, עבור כל האדם, הבהמה, החיה והעוף אשר בתבה, למשך שנה?

ברם, דרשו חכמינו בפסוק זה: "מכל האוכל אשר יאכל – אוכל שאתה יכול לאכלו בבת אחת ואיזהו זה כביצת תרנגולת" (יומא פ'); נמצאנו למדים שהמילה "יאכל" באה להורות על שיעור של כביצה, שאפשר לבלעו בבת אחת.

פירוש הדבר, שציווה ה' יתברך על נח להכין רק כשיעור של ביצה לכל סעודה, כפי "אשר יאכל"; והוא נתן את הברכה בשיעור זה שיהא בו כדי שביעה. ולכך מסיים הפסוק: "והיה לך ולהם לאכלה" – הגם שלא תכניס עמך אלא כשיעור של "אשר יאכל", בכל זאת יהיה לכם שיעור זה לשובע. (בשם הגר"א מווילנא ז"ע).

הרמב"ן אומר, כי על כן עד ימי נח היו האנשים אסורים באכילת בעלי חיים ואילו לנח הותר הדבר – משום שהרי נח החיה אותה בתבה והיו לו אסירי תודה בעד קיומם, וממילא מותר היה להשתמש בהם לאכילה.

זהו שמרמז הפסוק: "ואתה קח לך מכל מאכל אשר יאכל" – על ידי זה שאתה לוקח אותם עכשיו לתבה, הם נעשים ראויים ומותרים לאכילה על ידך... (קדושת הלוי).

דברי התורה לעילוי נשמת היקרות והנעלות

מרת פורטונה ארביב בת רחל ז"ל

מרת רוזה לוי בת שמחה (מחו) ז"ל

תנצב"ה

הליכות מלכי

ענג שבת

נאמר בספר ישעיה (פרק נח) "וקראת לשבת עונג", מכאן שמצוה על אדם לענג את השבת כפי כוחו, וכגון שירבה באכילה ושתייה בדברים ערבים.

ומכיון שמצוה זו לא נזכרה בצורה מפורשת בתורה, אלא בדברי הנביא ישעיה, כתב הרמב"ם שאין מצוה זו מן התורה אלא מדברי סופרים, כלומר ממצות רבותינו שתקנו כן, ומכל מקום חובה על כל אדם להזהר הרבה במצוה זו ששכרה מפורש בפסוקים, וכמו שנאמר בהמשך דברי הנביא, "אז תתענג על ה' והרכבתך על במת! ארץ והאכלתיך נחלת יעקב אביך כי פי ה' דיבר". ומכאן למד רבי יוחנן בשם רבי יוסי בגמרא במסכת שבת (דף קיז) "כל המענג את השבת נותנים לו נחלה בלי מצרים". ועוד הפליגו הרבה בשכר מצוה זו בגמרא.

ויש מרבותינו הראשונים (ומהם הרשב"א והריב"ש) שסוברים שמצוה זו היא מן התורה ממש, שהרי השבת אף היא בכלל שאר "מקראי קודש" (החגים נקראים מקראי קודש בתורה) שנזכרו בתורה, ואשר פירשו בהם רבותינו במדרש "מקרא קודש" לקדשו ולכבדו בכסות (בגד) נקייה, ולענגו בעונג אכילה ושתייה. ולדבריהם בעת שאוכל צריך לכיין לקיים מצוה מן התורה. ואף לדעת הרמב"ם יכוון על כל פנים לקיים מצות עונג שבת.

ויש שפירשו שמצוה זו היא מן התורה אף על פי שלא נזכרה כלל בתורה, מכל מקום למדוה רבותינו "הלכה למשה מסיני" והרי היא כמצוה מן התורה.

ואלו דברי הרמב"ם (בפרק ל' מהלכות שבת) השייכים לענייננו: איזהו עונג? זהו שאמרו חכמים שצריך לתקן תבשיל שמן ביותר ומשקה מבושם לשבת (כלומר מאכל משובח ביותר ומשקאות טובים) הכל לפי ממונו של אדם. וכל המרבה בהוצאות שבת ובתיקון מאכלים רבים וטובים הרי זה משובח. ואם אין ידו משגת (משום שאין לו כסף להרבות כל כך בכבוד השבת) אפילו לא עשה אלא שלק וכיוצא בו לכבוד שבת (תבשיל פשוט, אבל עשאו במיוחד לכבוד שבת) הרי זה עונג שבת.

ובגמרא האריכו הרבה במעלת המענג את השבת ומכבדה כפי כוחו, והביאו מעשה ביוסף מוקיר שבת, שהיה גר בשכנותו נכרי אחד שהיה עשיר גדול והיה נוהג להתייעץ עם החוזים בכוכבים (כמו האסטרוטולוגים ושאר מנחשים המצויים לצערינו גם בזמנינו), פעם אחת אמרו לו יועציו, עתיד יוסף שכנך היהודי לקבל את כל נכסיו. מיד הלך ומכר כל נכסיו ובמעות שקיבל קנה מרגלית יקרה מאד, אשר ערכה בפז לא יסולא, ושיבץ את אותה מרגלית בתוך כובעו אשר לראשו, במטרה לשמור היטב על נכסיו בכדי שלא יעברו לרשות שכנו יוסף. עד שיום אחד היה הולך בגשר אשר על הנהר בעירו וכובעו חבוש על ראשו, נשבה שם רוח חזקה, עף כובעו של אותו גוי ונפל בתוך הנהר. בא דג אחד, ובלע את הכובע והמרגלית בתוכו, אירע הדבר והדייגים שבאותה העיר דגו את אותו הדג סמוך לכניסת השבת. אמרו, מי יקנה מאיתנו דג בשעה כזו? אמרו להם, לכו אל יוסף, שמתוך כך שהוא מכבד את השבת אף שבודאי כבר מוכנים אצלו דגים לשבת, מכל מקום אם יראה דג משובח כל כך יקנה גם אותו לכבוד שבת. ואכן כאשר הובא הדג אל יוסף, ביקש לקנותו לכבוד שבת, וכאשר קרע את בטנו לנקותו קודם הבישול, מצא בו מרגלית יקרה. פגשו "ההוא סבא" (שיש אומרים שהוא אליהו הנביא הנגלה לפעמים אל הצדיקים) אמר לו, מי שמלוח לכבוד שבת, השבת פורעת את חובו.

ומכל מקום אין לאדם ללוות יותר מדי לכבוד שבת אם אין ידו לפרוע בדרך הטבע את חובו.

מעשה ביהודי אחד עם הארץ גמור, שהיה "מתחסד" לפי דעתו. וביתו היה סמוך מאד ליד ביתו של חכם אחד, ומה שמפריד ביניהם זה רשות הרבים. יום אחד בעצם השבת ראה העם הארץ שיוצא עשן מהמטבח אשר בחצרו של אותו חכם. והוא התלהב ויתקנא קנאה גדולה ללכת אצל החכם ולהוכיחו ובכך להפרישו מאיסור. כי חשב מחמת הקור הדליקו המשרתים של בית החכם אש להתחמם בו, אך אותו היום היה מטר יורד בזעף לכך לקח עמו מטרייה ופתח אותה בכדי להגן עצמו מן הגשם. ועבר מביתו לבית החכם דרך רשות הרבים שהיה רחב ט"ו אמה ונכנס אצל החכם להוכיחו על משרתיו.

"איך הם רשעים שמדליקין אש ביום השבת כי ראה עשן יוצא מביתו". ויען החכם: "יש לנו בבית אשה אחת שילדה בזה היום ואחזה קור וגזרו הרופאים עתה להדליק לה אש תיכף לחמם בגדים באש ולתת עליה, ועוד נתנו לה סמנים שצריכים ביכול היום כי היא בסכנה, ולכן הבעירו האש, ואע"פ שדבר זה מותר הישראלי לעשות בידו, עם כל זה הבעירה אותו שפחה גויה שיש בבית, אמנם אתה אשר לבשת קנאה בחסידותך לבא אצלינו להוכיחנו בביתנו, על דבר אשר צריך אתה לדון מדעתך שהוא נעשה בהיתר ולא באיסור, הנה אתה בעצמך נכשלת עתה בשבעה איסורים בבת אחת, ולא הרגשת, ולא ידעת בין האסור לבין המותר". הקשה העם הארץ "איזו עבירה עברתי?" השיבו החכם: "תחלת הכל עשית שתי עונות שהוצאת מן רשות היחיד לרשות הרבים ומן רשות הרבים לרשות היחיד, כי הוצאת את המטרייה מביתך לרשות הרבים והכנסת אותה מן רשות הרבים לביתך", אמר לו העם הארץ:

"חשבתי זה כמו מלבוש כיון דעשוי להגין ועוד מה עשיתי?? אמר לו החכם: "פתחת זה כלי המטרייה ופרשת אותו עליך כאהל הרי שלשה עבירות! ועוד כשנכנסת לחצר שלי ראיתי שסחטת את המטרייה מרובי מי גשמים אשר עליה הרי ארבעה עונות! אמר העם הארץ: "מעולם לא ידעתי ולא שמעתי שאסור לסחוט בשבת, ולא חשבתי בדעתי שסחיטה היא מלאכה, ועוד מה עשיתי?? השיבו החכם: "ראיתי בעת שבאת לסגור המטרייה הנזכרת בחצר שלי נעקם עמוד אחד מעמודי הברזל הדקים שבה ואתה תקנת אותו בידך וזה תולדות "מכה בפטיש" הרי חמשה עונות! עוד פעם הקשה העם הארץ: "לא שמעתי איסור כזה מימי ולא ידעתי. ועוד מה עשיתי?" השיבו החכם: "איסור מוקצה שזאת המטרייה שלקחת בידך היא מוקצה הרי ששה! ועוד יש בידך עון שביעי כי זה בגד העלית שאתה לובש עליך בשביל הקור הוא צמר ותפור בחוטי פשתן וזה איסור כלאים". העם הארץ באיוולתו שאל בכעס: "מעולם לא ידעתי שיש כלאים גם בחוטי התפירה???" ענה לו החכם: "הרי שבע עבירות עשית מחסרון ידיעתך ובאת להוכיחי על האש מחמת מראה העשן שראית, וכי לא היה לדון בדעתך אולי יש חולה שיש בו סכנה או יולדת?"

כמה גדולים דברי חכמים ז"ל שאמרו ולא עם הארץ חסיד וגם אמרו אם ראית תלמיד חכם שחטא אל תהרהר אחריו. ויהיה פירושו בדרך הלצה אם ראית שחטא דהיינו נדמה לך שחטא אל תהרהר אחריו אפילו הרהור בעלמא כי בודאי יש לו תשובה להשיבך וינצחך ויביישך אשר על כן בלום פין מלדבר ולבך מלהרהר.

(נפלאים מעשיך למרן הרי"ח הטוב זי"ע).

עלון זה יוצא בתרומת הגבירים היקרים החפצים בעילום שם, וברכתי שגורה להם, שה' ישלם פועלם, ותהי משכורתם שלמה מאת הבורא יתברך, העורך

